

Kommunenenes personalhåndbok 2023

KOMMUNENES
PERSONALHÅNDBOK
2023

KS

KOMMUNENES
PERSONALHÅNDBOK
2023

KF

© 2023 KF (Kommuneforlaget AS), Oslo

1. utgave 1992

32. utgave, 1. opplag 2023

Omslagsfoto: © Marianne Christine Sand

Sats og omslag: HAVE A BOOK

Trykk og innbinding: Merkur Trykk AS

ISBN: 978-82-446-2420-6

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med KF er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, Interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

KF

Postboks 1263 Vika

0111 OSLO

Telefon: 24 13 28 50

Henvendelser vedrørende utgivelsen rettes til:

kundeservice@kf.no

www.kf.no

KAPITTEL 1

Innledning	15
Hvem er boken for?	15
Forbehold kilder og lovutdrag	15
KF Infoserie	16
Tips om hvor man kan finne mer informasjon	16

KAPITTEL 2

Tilsetting	17
2.1 Myndighet til å opprette stillinger og tilsette	17
2.2 Ledig stilling – behov for å rekruttere	18
2.3 Omplassing, fortrinnsrett, intern rekruttering eller utlysning	19
2.3.1 Sjekkliste før utlysning av stilling	19
2.3.2 Fortrinnsrett til ny stilling etter oppsigelse og til utvidelse av stilling	19
2.4 Utllysning av ledig stilling	23
2.5 Vurdering av søkerne – utvalgelse	25
2.5.1 Søkeroversikter – praktisk arbeid med søknader	25
2.5.2 Kvalifikasjonsprinsippet	26
2.5.3 Hvem deltar i prosessen?	28
2.5.4 Intervju	29
2.6 Tilsetningsvedtak	29
2.7 Klageadgang mv. i tilsettingssaker	30
2.8 Ulike typer tilsetningsforhold	31
2.9 Tiltredelse – introduksjon	32
2.10 Oppdragsavtaler	33

KAPITTEL 3

Endring og opphør av tilsetningsforhold	35
3.1 Regler ved oppsigelse og endring av arbeidsavtaler – arbeidsmiljøloven og Hovedtariffavtalen	35
3.2 Vilkår for oppsigelse	36
3.3 Reaksjoner fra arbeidsgiver ved brudd på arbeidsavtalen	37
3.3.1 Rettsstridig fratreden	38
3.4 Opphør av arbeidsforhold ved fylte 70 år	39
3.4.1 Nærmere om innholdet i arbeidsmiljøloven § 15-13 a	39
3.4.2 Varsling erstatter oppsigelse	40
3.5 Omorganiseringer, nedbemanning, virksomhetsoverdragelse, mv.	41
3.5.1 Nedbemanning og omorganisering	41

3.5.2	Utskilling av virksomhet	42
3.5.3	Overdragelse av virksomhet	43
3.6	Nedbemanning og omorganisering	47
3.6.1	Den første fasen	48
3.6.2	Den andre fasen – drøftinger med de tillitsvalgte	49
3.6.3	Den tredje fasen – utpeking av overtallige og forsøk på omplassering	53
3.6.4	Den fjerde fasen – oppsigelse og fortrinnsrett	56
3.7	Vern mot usaklig oppsigelse	57
3.7.1	Oppsigelse i prøvetid	57
3.7.2	Oppsigelse ved sykdom	58
3.7.3	Oppsigelse ved varig uførepensjonering	61
3.7.4	Oppsigelse ved svangerskap	61
3.8	Oppsigelsesfrister	61
3.8.1	Fast ansatte – hovedregel	62
3.8.2	Eldre arbeidstakere – unntak	62
3.8.3	Oppsigelse i prøvetid	62
3.8.4	Vikariat / åremål / midlertidig tilsetning	62
3.8.5	Force majeure / uforutsette hendinger	63
3.8.6	Ved arbeidskamp	63
3.9	Permittering	63
3.10	Avskjed	64
3.10.1	Vilkår for avskjed	64
3.10.2	Virkning – når den ansatte må fratre	64
3.10.3	Suspensjon	64
3.11	Huskeliste ved oppsigelse og avskjed	65
3.12	Kommunesammenslåing – konsekvenser for arbeidsavtalen og tarifforholdet	67

KAPITTEL 4

Lønn og godtgjøring	69
4.1 Lønssystemet	69
4.1.1 Hovedtariffavtalen (HTA)	69
4.1.2 Kort om lønnsdannelse i HTA kapittel 4	72
4.1.3 Stillingers garantilønn og laveste årslønn	73
4.1.4 Innplassering i undervisningsstillinger	74
4.1.5 Lønn til uorganiserte	74
4.1.6 Lønn til pensjonister	75
4.2 Lønnsregulativet og lønnsberegning	76
4.3 Lønnsansiennitet – Hovedtariffavtalen kapittel I § 12	76
4.3.1 Hva er lønnsansiennitet?	76
4.3.2 Fastsetting av lønnsansiennitet ved tilsetning	78
4.3.3 Omsorgstjeneste	78
4.3.4 Verneplikt	78
4.3.5 Utdanning – læretid, og turnustjeneste	78
4.3.6 Tidligere tjeneste	78
4.3.7 Arbeid i hjemmet for stillinger uten særskilt krav til utdanning	79

4.3.8	Utenlandsk tjeneste	79
4.3.9	Tilleggsansienitet ved rekrutteringsutfordringer	79
4.3.10	Permisjoner og lønnsansienitet for arbeidstakere som er i stilling	79
4.3.11	Ekstrahjelp	80
4.4	Avlønning av spesielle stillingstyper	80
4.4.1	Lærlinger, lærekandidater og praksiskandidater	80
4.4.2	Unge arbeidstakere	82
4.5	Deltid, ekstrahjelp, timelønnede	82
4.5.1	Timelønn for undervisning	82
4.5.2	Lønnsfastsettelse for deltidsstilling	83
4.5.3	Timelønnet arbeid/ekstrahjelp	83
4.5.4	Vikarer	83
4.6	Bonus	83
4.7	Utbetaling av lønn og feriepengar	83
4.8	Fradrag i lønn og feriepengar	84
4.8.1	Lønnstrekk	84
4.8.2	Trekk i lønn ved kortvarige permisjoner	85
4.8.3	Arbeidstakers plikt til å betale tilbake for mye utbetalt lønn	85
4.9	Godtgjøring for særskilt arbeidstid	86
4.9.1	Sammenfall av tillegg	86
4.9.2	Overordnede stillinger	86
4.9.3	Lørdags- og søndagstillegg	87
4.9.4	Helge- og høytidstillegg	87
4.9.5	Kvelds- og nattillegg	88
4.9.6	Delt dagsverk	89
4.9.7	Beregning av tilleggene	90
4.9.8	Erstatning for tapt fridag	90
4.9.9	Dag- eller timelønte som har fri søn- og helgedager	91
4.10	Forskjøvet arbeidstid	92
4.10.1	Varsel	93
4.10.2	Forskjøvet arbeidstid i helsesektoren – presiseringer	94
4.10.3	Beregning av forskjøvet arbeidstid	95
4.11	Stedfortredergodtgjøring / konstituering / barnehagepersonale på dispensasjon	96
4.11.1	Stedfortredergodtgjøring	96
4.11.2	Konstituering	98
4.11.3	Barnehagepersonale på dispensasjon	98
4.12	Overtidsgodtgjøring	99
4.12.1	Generelt om beregninger	99
4.12.2	Avspasering	99
4.12.3	Ledende og særlig uavhengige stillinger	100
4.12.4	Ansatte med dagarbeidstid og kontoradministrasjon	100
4.12.5	Deltidsansatte	101
4.12.6	Overtid før og etter skift	104
4.12.7	Overtid – dag- eller timelønte på helgedager	107
4.12.8	Overtid og tjenestereiser	107

KAPITTEL 5

Arbeidstid	108
5.1 Oversikt over arbeidsmiljølovens arbeidstidsregler	109
5.2 Oversikt over Hovedtariffavtalens arbeidstidsbestemmelser	110
5.3 Inndeling av arbeidstiden – generelt	111
5.3.1 Arbeidsplaner	111
5.3.2 Fleksibel arbeidstid	112
5.3.3 Lovlig driftstid på arbeidsstedet	113
5.4 Almennelig/ordinær arbeidstid og gjennomsnittsberegning	114
5.4.1 Arbeidsmiljølovens regler	114
5.4.2 Arbeidstilsynet	115
5.4.3 Hovedtariffavtalens regler	116
5.4.4 Flere deltidsstillinger med ulikt arbeidstidsregime	123
5.4.5 Arbeidstid for tilkallingsvikar	125
5.5 Hvilepauser/spisepauser	125
5.6 Nattarbeid	128
5.7 Søn- og helgedagsarbeid	130
5.8 Daglig og ukentlig fritid	133
5.8.1 Daglig fritid	133
5.8.2 Ukentlig fritid	134
5.9 Overtid og merarbeid	134
5.9.1 Vilkår for bruk av overtid og merarbeid	134
5.9.2 Unntak fra overtidsbestemmelsene	135
5.9.3 Nekting av overtid og merarbeid	138
5.9.4 Generelt om overtid og merarbeid	139
5.9.5 Overtid vs. merarbeid	140
5.9.6 Rett og plikt til fritak for mer- og overtidsarbeid	140
5.9.7 Lengden av overtidsarbeid	142
5.9.8 Pålagt overtidsarbeid	143
5.10 Vakt- og beredskapsordninger	144
5.10.1 Generelle bestemmelser om vaktordninger	144
5.10.2 Beredskapsvakt utenfor arbeidsstedet – hjemmevakter	145
5.10.3 Vakt på vaktrom	150
5.11 Arbeidstidsavtalen for undervisningspersonalet	152

KAPITTEL 6

Fravær	160
6.1 Sykefravær og sykkelønn	160
6.1.1 Arbeidsgiverperioder	161
6.1.2 Sykelønnsbestemmelsene	162
6.1.3 Sykdom og ferie	169
6.1.4 Sykdom og ferie for undervisningspersonalet	170
6.1.5 Sykelønn og permisjon	170
6.1.6 Sykelønn og «lønnet» permisjon	171
6.1.7 Uførepensjon og andre trygdeytelser	171
6.1.8 Sykelønn og alderspensjon	171

6.1.9	Sykelønn til tilkallingsvikarer	172
6.1.10	Sykelønn til deltidsansatte som tar ekstravakter	173
6.1.11	Beredskapsvakt utenfor arbeidsstedet (hjemmevakt) og avspasering ved sykdom	173
6.2	Barns og barnepassers sykdom	174
6.3	Rettigheter for foreldre med delt samværsrett	175
6.4	Pleie av nærstående	175
6.5	Svangerskapspengene	176
6.6	Foreldrepermisjon og foreldrepenger	177
6.6.1	Forholdet mellom fødsel og abort	177
6.6.2	Foreldrepermisjon	177
6.6.3	Stønadsperioden ved foreldrepermisjon	178
6.6.4	Full lønn under foreldrepermisjon	179
6.6.5	Omsorgspermisjon	182
6.6.6	Ammefri	183
6.6.7	Foreldrepermisjon og ferie	183
6.6.8	Beregning av feriepenge	184
6.6.9	Foreldrepenger for stillinger som følger skoleåret	184
6.7	Sykefravær og andre ytelser fra NAV	184
6.7.1	Arbeidsavklaringspenge	184
6.7.2	Uførepensjon	185
6.8	Yrkesskade	186
6.9	Verneplikt	187
6.9.1	Lønnsbestemmelsenes omfang	187
6.9.2	Vilkår for lønn	188
6.9.3	Beregning av lønn	189
6.9.4	Forsørgeransvar	190
6.9.5	Feriegodtgjøring	191
6.9.6	Permisjon	191
6.10	Permisjoner – HTA § 14	192
6.10.1	Velferdspermisjoner	193
6.10.2	Permisjon for tillitsvalgte	193
6.10.3	Permisjon ved offentlige tillitsverv	193
6.10.4	Utdanningspermisjon	194
6.10.5	Eksamen/fag/prøver/prosjekt o.l.	195

KAPITTEL 7

Kollektiv arbeidsrett – forholdet mellom fagforening/ tillitsvalgt og arbeidsgiver .....

7.1	Arbeidsrett – kollektiv / «læren om tariffavtaler»	196
7.2	De sentrale partene	197
7.2.1	KS – arbeidsgiver- og interesseorganisasjon	197
7.2.2	Arbeidstakersiden	199
7.2.3	Sentrale tariffavtaler og overenskomster	200
7.3	De sentrale tariffoppgjørene	202
7.3.1	Inngåelse og revisjon av sentrale tariffavtaler	202
7.3.2	Mekling	202

7.4	Arbeidskonflikter	204
7.4.1	Twister i arbeidslivet	204
7.4.2	Fredsplikt	204
7.4.3	Tariffrettslige tvister	204
7.4.4	Arbeidstvistloven	205
7.4.5	Rettstvister og prosedyrer for håndtering av rettstvister	205
7.4.6	Interesstvister	207
7.4.7	Hvilke kampmidler kan brukes?	207
7.4.8	Vilkår for å benytte kampmidler	207
7.4.9	I hvilke tilfeller kan kampmidler tas i bruk?	209
7.4.10	Politisk demonstrasjonsstreik	210
7.4.11	Ulovlige aksjoner	210
7.4.12	Lønnsstrekk ved politisk streik	211
7.4.13	Sympatiststreik – støtte til lovlig interesseløst	211
7.5	Tariffoppgjøret – lokale lønnsforhandlinger	212
7.5.1	Representasjon ved lokale forhandlinger	212
7.5.2	Lokal lønnspolitikk	213
7.5.3	Økonomisk ramme – HTA kapittel 4	219
7.5.4	De lokale partene	219
7.5.5	Prosedyre ved lokale lønnsforhandlinger	220
7.5.6	Protokoll	221
7.5.7	Uenighet – Anke – Organisatorisk behandling	224
7.5.8	Gjennomføring av forhandlinger etter HTA kapittel 5 punkt 5.1	225
7.5.9	Uorganiserte arbeidstakere	226
7.5.10	Lokale forhandlinger – ugildhet	227
7.6	Arbeidsgiverpolitikk og ledelse	227
7.6.1	Innledning	227
7.6.2	Arbeidsgivers styringsansvar og styringsrett	228
7.6.3	To grunnprinsipper: Folkestyre og medbestemmelse	228
7.6.4	God ledelse	229
7.6.5	Å lykkes som leder i kommunal sektor	231
7.7	Interkommunale virksomheter/foretak	232
7.7.1	Organisering av arbeidsgiverfunksjonen	232
7.7.2	Særlig om arbeidsgiveransvaret ved kommunale oppgavefelleskap og interkommunale politiske råd / regionråd	233
7.8	Medbestemmelse og tillitsvalgtordningen i kommunal sektor	234
7.8.1	Grunnleggende prinsipper	234
7.8.2	Medbestemmelse i kommunale organer	234
7.8.3	Medbestemmelse i selskaper	236
7.8.4	Tillitsvalgtordningen	236
7.8.5	Rett til permisjon etter Hovedavtalen §§ 3-5 og 3-6	238

KAPITTEL 8

Personopplysninger og offentlighet	239
8.1 Personopplysninger	239
8.2 Regelverkets saklige virkeområde	241
8.3 Den registrertes rettigheter	241

8.4	Behandling av personopplysninger	248
8.4.1	Grunnleggende prinsipper for behandling av personopplysninger	248
8.4.2	Behandling av ordinære personopplysninger	250
8.4.3	Behandling av særlige kategorier av personopplysninger	251
8.4.4	Behandling av personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser .	252
8.4.5	Fødselsnummer og andre entydige identifikasjonsmidler	253
8.5	Internkontroll, informasjonssikkerhet, protokoll over behandlingsaktiviteter og avviksbehandling	253
8.5.1	Internkontroll	253
8.5.2	Informasjonssikkerhet	254
8.5.3	Protokoll over behandlingsaktiviteter	255
8.5.4	Avviksbehandling	255
8.6	Plikt til vurdering av personvernkonsekvenser	256
8.7	Personvernombud	258
8.8	Databehandler og databehandleravtale	261
8.9	Offentleglova – en oversikt	263
8.9.1	Nærmere om lovens formål, oppbygning og systematikk	263
8.9.2	Virkeområdet for loven	264
8.9.3	Lovens hovedregel, unntakshjemler og behandling av begjæring om innsyn .	265
8.9.4	Forholdet til andre regler om innsyn – forvaltningsloven og personopplysningsloven	267
8.9.5	Saksbehandling og klage	269

KAPITTEL 9

Lov- og avtalefestet ferie	270
9.1 Ferielovens formål	270
9.2 Hvem ferieloven omfatter	271
9.3 Ferielovens ufravikelighet	272
9.4 Ferieår og opptjeningsår	272
9.5 Feriefritidens lengde	272
9.6 Feriefastsetting	274
9.7 Tiden for ferie	276
9.8 Ferieavvikling i oppsigelsestid	277
9.9 Ferieavvikling under sykdom, permisjon mv.	278
9.10 Beregning av feriepenger	280
9.11 Utbetaling av feriepenger	281
9.12 Erstatning	282

KAPITTEL 10

Reiseregulativet	283
10.1 Kommunenes reiseregulativ	283
10.2 Hvem omfattes av reiseregulativet?	283
10.3 Definisjon av tjenestereise	284
10.4 Utgiftsdekning på tjenestereiser innenlands	284
10.5 Utgiftsdekning på tjenestereiser utenlands	285

10.6 Forsikringer ved tjenestereise	285
10.7 Bruk av egen bil	285
10.8 Hvor finner jeg satsene?	286

KAPITTEL 11

Tjenestepensjon og AFP i kommunal sektor	287
11.1 Generelt	287
11.2 Innledning	287
11.3 Alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon	288
11.3.1 Levealdersjustering, fleksibelt uttak og individuell garanti	289
11.4 Nærmere om regler for årskullene fra og med 1954	291
11.4.1 Regulering av pensjon og pensjonsgrunnlag	291
11.5 Avtalefestet pensjon (AFP) i kommunal sektor for årskull 1962 og eldre	292
11.5.1 Hovedtrekk ved endret tjenestepensjon og AFP for ansatte i offentlig sektor	293
11.5.2 Eksempel på beregning av pensjon fra pensjonsordningen	296
11.6 Uførepensjonsordninger	297
11.6.1 Uføretrygd i folketrygden	297
11.6.2 Uførepensjon i kommunal sektor	297
11.7 Etterlattepensjoner	298

KAPITTEL 12

Forsikringer	299
12.1 Gruppelivsforsikring	299
12.1.1 Hvem omfattes av gruppelivsforsikringen?	299
12.1.2 Ytelser ved dødsfall	300
12.1.3 Etterlatte	301
12.1.4 Begunstigelse	301
12.1.5 Helseopplysninger og fortsettelsesforsikring	302
12.1.6 Skatt og avgift	302
12.1.7 Forsikringsplikt	302
12.1.8 Melding ved dødsfall	302
12.2 Yrkesskade	302
12.2.1 Omfang av yrkesskadedekning	303
12.2.2 Erstatning ved yrkesskade	304
12.2.3 Etterlatte ved død som følge av yrkesskade	305
12.2.4 Forsikringsplikt	305
12.2.5 Skatt og avgift	305
12.2.6 Melding ved yrkesskade	305

KAPITTEL 13

Arbeidsmiljø og HMS	306
13.1 Systematisk arbeid med helse, miljø og sikkerhet (HMS)	306
13.1.1 HMS-opplæring	309
13.2 Roller i HMS-arbeidet	310

13.2.1	Arbeidsgivers ansvar: systematisk HMS-arbeid	310
13.2.2	Arbeidstakers ansvar: medvirkning	311
13.2.3	Verneombud	311
13.2.4	Tillitsvalgte	311
13.2.5	Arbeidsmiljøutvalg	312
13.2.6	Bedriftshelsetjeneste	312
13.2.7	Sentralt lov- og avtaleverk	313
KAPITTEL 14		
Velferdstiltak		315
14.1	Oppmerksomhet – gaver – velferd	315
14.2	Retningslinjer for oppmerksomhet – merkedager/fratreden/jubileum	315
14.3	Retningslinjer for støtte til velferdstiltak	316
14.4	Medalje og hedersmerke	316
KAPITTEL 15		
Avtaleverket for leger og fysioterapeuter		320
15.1	Legetjenesten	320
15.1.1	Statsavtalen (ASA 4301)	320
15.1.2	Rammeavtalen (ASA 4310)	321
15.1.3	Kommunelegeavtalen (SFS 2305)	322
15.2	Fysioterapitjenesten	322
15.2.1	Statsavtalen (ASA 4303)	323
15.2.2	Rammeavtalen (ASA 4313)	323
15.2.3	Fysioterapitjenesten (SFS 2302)	324
VEDLEGG		325
Vedtekter for arbeidsgivervirksomheten		326
Eksempler på skjemaer og standardbrev i arbeidsforhold		328
Oversikt over gjeldende særavtaler		356
Twisteløsningsnemnda		357
Verktøy til hjelp i personalarbeidet		359
Stikkord		361
Lov- og avtaleverk – register		369

OVERSIKT OVER EKSEMPLER

Lønnstrekk	85
Lønn og overtidsgodtgjøring ved forskjøvet arbeidstid	93
Beregning av forskjøvet arbeidstid – varslet arbeidstid kortere enn ordinær arbeidstid	95
Beregning av forskjøvet arbeidstid – varslet arbeidstid er lengre enn ordinær arbeidstid	96
Godtgjøring for stedfortreder	97
Lønn og overtidsgodtgjøring for ansatte med dagarbeidstid	101
Overtid for deltidsansatte i turnus	102
Deltidsansatte med dagarbeidstid	102
Deltidsansatte med ukentlig arbeidstid i turnus som arbeider kortere arbeidstid hver dag	103
Gjennomsnittsberegning av arbeidstid for deltidsansatt	104
Pålagt overtid umiddelbart før eller etter vekten i turnus	105
Pålagt overtid som ikke er i tilknytning til vekten i turnus	105
Pålagt overtid på helge- og høytidsdager	106
Pålagt overtid etter tilkalling (totimersregelen)	106
Arbeidstid for flere deltidsstillinger med ulikt arbeidsregime	124
Deltidsansatte som tar ekstravakter i stilling med ukentlig arbeidstid 37,5 t (1)	124
Deltidsansatte som tar ekstravakter i stilling med ukentlig arbeidstid 35,5 t (2)	125
Arbeidstid for tilkallingsvikar	125
Arbeid på samme røde dag	132
Ukentlig fritid	134
Rett til fritak for overtidarbeid	141
Forskyvning av vaktperioden for å sikre ukentlig hvile i samsvar med aml. § 10-8 (2)	148
Forskyvning av uketilskillet for å sikre ukentlig hvile i samsvar med aml. § 10-8 (2)	148
Økt arbeidstid på skolen som følge av tildelt funksjon – barneskole	157
Økt arbeidstid på skolen som følge av tildelt funksjon – videregående skole ...	157
Føring av protokoll etter lokale lønnsforhandlinger	222
Beregning av pensjon fra ny offentlig tjenstepensjon og ny AFP ved førstegangsuttak av pensjon	296

Hvem er boken for?

Kommunenes personalhåndbok skal være et hjelpemiddel og en veileder for ledere, saksbehandlere og rådgivere som daglig arbeider med personal- og arbeidsgiverspørsmål. Boken er en nyttig og nødvendig informasjonskilde også for folkevalgte og tillitsvalgte.

KS' fortolkninger og kommentarer til avtaler og aktuelle lovbestemmelser er innarbeidet i de enkelte kapitlene. Eksempler som illustrerer regelverket finnes spredt i de ulike kapitlene, og en oversikt over alle eksemplene står på side 14. En samling av eksempler på skjemaer og standarder i arbeidsforhold er også vedlagt. En oversikt over gjeldende særavtaler finnes i *Oversikt over gjeldende særavtaler* side 356.

Håndboken for 2023 er oppdatert med alle endringer per oktober 2022. For øvrig informerer KS om viktige endringer i rundskriv og på nettsidene sine.

Forbehold kilder og lovutdrag

Personalhåndboken er skrevet som en håndbok og et hjelpemiddel for både ansatte og politikere som har personalansvar hos medlemmer i KS. Både tariffavtaler og lover/forskrifter er oppdatert per oktober 2022. Merk imidlertid at det i løpet av det året boken «gjelder for», kan komme endringer i lov- og avtaleverk mv. Innholdet i boken er da ikke lenger i samsvar med gjeldende rett, men det er gjeldende rett som må legges til grunn. Dersom det oppstår en tvist om temaer som er omtalt i denne utgaven, må man derfor sjekke hva som er gjeldende rett.

KF Infoserie

Vi minner om at personalhåndboken også er tilgjengelig i digital og oppdatert utgave i informasjonstjenesten *KF Personal* (KF Infoserie). Her oppdateres innholdet i løpet av året og er knyttet sammen med avtaleverk, aktuelle lover, rettspraksis og fortolkninger og A- og B-rundskrivene fra KS. Avtaler og relevante bestemmelser for undervisningspersonalet er integrert i *KF Personal*.

KF Personal er tilgjengelig på nett som en abonnementsordning. For nærmere informasjon om produktet, kontakt KF (kf.no), e-post: kundeservice@kf.no eller tlf. 24 13 28 50.

Tips om hvor man kan finne mer informasjon

Mer informasjon om innholdet i personalhåndboken finnes først og fremst på KS' nettsider (ks.no), der det løpende vil bli publisert artikler om saker som kan ha betydning for innholdet i boken. For bedriftsmedlemmer vil Samfunnsbedriftenes sider være av interesse (samfunnsbedriftene.no).

På Arbeidstilsynets nettsider (arbeidstilsynet.no) kan man bl.a. følge med på endringer i lover eller forskrifter innenfor tilsynets ansvarsområde. Her publiseres også avgjørelser fra Tvisteløsningsnemnda. Oppdaterte lover og forskrifter finner man alltid på Lovdata (lovdata.no).

KS

Oslo, november 2022